

professional activities); the orientation component (the idea about the features and conditions of the professional activity, about its requirements to the person); the operational component (the possession of methods of the professional activity, the necessary knowledge, skills, the knowledge of methods of the activity, the necessary key competencies); the cognitive component (a set of the necessary knowledge for productive the professional activity); the creative component.

Key words: *readiness; professional readiness; structural components; extreme situations; preservation and rescue of life; health of the population; psychological and pedagogical research.*

*Одержано редакцією 06.11.2017
Прийнято до публікації 14.11.2017*

УДК 373.2.091.214 (045)

ГОРОДИСЬКА Віолета Василівна,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
загальної педагогіки та дошкільної освіти,
Дрогобицький державний педагогічний
університет імені Івана Франка, Україна
e-mail: vgorodiska@ukr.net

ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРІОРИТЕТНИХ ВИХОВНИХ НАПРЯМІВ У СИСТЕМІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Анотація. *Здійснено короткий аналіз сучасних вітчизняних чинних програм із дошкільної освіти станом на 2017–2018 н.р. Визначено їх виховні пріоритети і висвітлено зміст програмного забезпечення виховання в дошкільнят. Розкрито значущість національно-патріотичного виховання як надважливого стратегічного педагогічного компонента, а також з'ясовано сутність сучасних виховних теорій.*

Ключові слова: *виховання; заклад дошкільної освіти; основні виховні конструкти; національно-патріотичне виховання; фізичне виховання; соціально-моральне виховання; духовне виховання; сенсорне виховання; екологічне виховання; художньо-естетичне виховання; музичне виховання; тендерне виховання; трудове виховання; інтелектуальне виховання; правове виховання; економічне виховання особистості дошкільника.*

Постановка проблеми. Сучасні виховні напрями дошкільної освіти в Україні визначаються низкою державних документів і розвиваються відповідно до прийнятих концептуальних засад. Підґрунтям навчально-виховного процесу в закладах дошкільної освіти, що спрямований на розвиток особистості, є теоретичні засади, які відображені у програмно-методичному забезпеченні, увиразнюють завдання і зміст роботи вихователя з дітьми.

Державна стратегія дошкільної освіти проголошує пріоритетність розвитку особистісного потенціалу вихованця, його якостей. Основними документами, якими керуються працівники закладів дошкільної освіти, є Базовий компонент дошкільної освіти в Україні (БКДО) і Програми навчання, виховання й розвитку дошкільників. Зміст виховних напрямів постійно переглядається й оновлюється відповідно до вимог часу, потреб дітей і соціуму, наукових здобутків теорії й практики дошкільної освіти. Тож вивчення й аналіз пріоритетності виховних напрямів дошкільної освіти нині є надзвичайно актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій та визначення невирішених раніше частин загальної проблеми. Зміни, що відбуваються в сучасній дошкільній освіті України, обумовлюють водночас і переорієнтацію виховного процесу в закладах

дошкільної освіти. Традиційно, формуючи особистість дошкільника, науковці здебільшого орієнтуються на моральне, трудове, естетичне та інші напрями виховання, ураховують потребово-мотиваційні спрямування дитини.

У ХХІ ст. обрії педагогічних напрямів дошкільної освіти значно розширюються, охоплюють фізичний, соціально-моральний, сенсорний, художньо-естетичний і креативний розвиток вихованця, включають соціальне, екологічне, гендерне, трудове, розумове, музичне, національно-патріотичне, правове, економічне і духовне виховання. Усі перелічені компоненти сприяють формуванню в дитини наприкінці дошкільного періоду життя базових якостей особистості: довільності, самостійності й відповідальності, креативності, ініціативності, свободи і безпеки поведінки, самосвідомості, самоствавлення, самооцінювання [1, с. 9]. Станом на 2016–2017 н.р. ключовими пріоритетами змістового наповнення освітнього процесу в вітчизняних закладах дошкільної освіти є національно-патріотичне, економічне і музичне виховання [2].

Проблемі *національно-патріотичного виховання* у сфері дошкільної освіти в Україні присвячені дослідження Н. Гавриш, В. Гонського, М. Качура, О. Коркішко, І. Мартинюка, В. Паплучного, Ю. Римаренка, О. Сухомлинської, М. Чепіль, Г. Шевченко, П. Щербаня та ін.

Сучасні наукові студії фахівців (А. Богуш, Н. Гавриш, Н. Грама, Г. Григоренко, Р. Жадан, Л. Кларін, Е. Курак, А. Шатова, А. Смоленцева) обґрунтовують необхідність упровадження *економічної освіти* ще з дошкільного віку з огляду на значущість економічної соціалізації: ознайомлення дітей із ринковими відносинами, економічними уявленнями (про працю, гроші, професії, бюджет сім'ї, якості людини-господаря), економічними поняттями (категоріями) і безпосереднім застосуванням їх у різних видах діяльності. Важливим вкладом у дошкільну педагогіку є праці М. Долманової, М. Преображенського, Г. Рошала, М. Румера, В. Шацької та ін. із питань *художньо-естетичного виховання* дітей. Зокрема, на аспектах *музичного виховання* акцентують увагу науковці Н. Гребенюк, Д. Кріс, С. Науменко, К. Сішор, К. Тарасова, Б. Теплов та ін. Проблеми *гендерного виховання* дітей дошкільного віку висвітлюють В. Агеєва, В. Близнюк, І. Голошенко, І. Євтушенко, Т. Ковтун, М. Козир, О. Кудрявцева, Н. Ледовських, А. Сьоміна, Л. Штильова та ін.

Відтак, розглядаючи програмно-методичне забезпечення закладів дошкільної освіти і специфіку його виховних напрямів, ми враховуємо рекомендації вчених щодо реалізації основних підходів до організації освітнього процесу і впровадження сутнісних виховних важелів у практику роботи з дітьми дошкільного віку (Г. Беленька, А. Богуш, Н. Гавриш, Н. Денисенко, Н. Дятленко, О. Кононко, К. Крутій, Т. Піроженко та ін.).

Означена проблематика знаходить відображення у змісті освітніх програм для закладів дошкільної освіти. Усі вони спрямовані на поліпшення якості дошкільної освіти, упровадження сучасних педагогічних технологій, оновлення методів, а також форм і засобів прищеплення поступових виховних конструктивів у формуванні особистості дошкільника.

Визначення невирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз сучасної науково-педагогічної літератури засвідчує, що в ній відсутнє комплексне висвітлення пріоритетних напрямів виховання в закладах дошкільної освіти, натомість максимально узагальнено зміст, форми, методи і засоби діяльності дошкільного педагога.

Метою статті є аналіз змісту сучасних чинних освітніх програм, у яких відображено наукові підходи до виховання дітей в українських закладах дошкільної освіти. Основне завдання нашої розвідки – виявлення базових якостей, які необхідно сформувати в дошкільника, а також обґрунтування їх визначального впливу на формування особистості майбутнього школяра.

Викладення основного матеріалу дослідження. В умовах сучасного суспільства вагомим значенням набуває виховання базових якостей особистості. Дошкільний вітчизняний заклад освіти відповідно до оновленого змісту освіти в контексті гуманізації й модернізації спрямовує свою діяльність на цілісний і загальний розвиток вихованців, сприяння їхньому особистісному становленню й соціалізації, урахування потреб дітей, запитів батьків і соціуму, формування життєвої компетентності дошкільнят та їхньої здатності до наступної самореалізації у глобалізованому світі XXI ст.

У Базовому компоненті дошкільної освіти (1999 р.) не увиразнено конкретних виховних напрямів, які б визначали майбутній вектор педагогічної роботи з ними.

Сучасне нормативно-правове і програмне забезпечення дає нам можливість відстежити пріоритетність виховання дітей дошкільного віку. Так, Концепція Державної цільової програми розвитку дошкільної освіти на період до 2017 р. (схвалена Кабінетом Міністрів України від 27 серпня 2010 р. за № 1721-р), основними своїми завданнями проголошує: збереження та зміцнення фізичного, психічного і духовного здоров'я дитини; виховання любові до Батьківщини, шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, свідомого ставлення до себе, соціального і навколишнього природного середовища; формування особистості дитини; розвитку її творчих здібностей; набуття нею соціального досвіду [3].

Крім того, зазначений освітній державний документ виокремлює основні педагогічні тенденції впливу на становлення дошкільника: фізичне, духовне, патріотичне, родинне, екологічне, естетичне і соціальне виховання в їх комплексі.

Ще один важливий засадничий освітній документ у сфері дошкільної педагогіки – Стратегія національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016 – 2020 роки. Вона визначає пріоритет громадянсько-патріотичного, військово-патріотичного, духовно-морального виховання, а також передбачає формування в дітей і молоді ціннісних орієнтирів, громадянської самосвідомості на прикладах героїчної боротьби українського народу за самовизначення й творення власної держави, ідеалів свободи, соборності й державності. Крім того, Стратегія окреслює основні напрями національно-патріотичного виховання молодого покоління, розвитку відповідних інститутів держави і суспільства, забезпечення змістового наповнення національно-патріотичного виховання. Нам імпонує погляд розробників Стратегії стосовно необхідності вивчення сучасних виховних систем, технологій і методик у сфері національно-патріотичного виховання, узагальнення й поширення найкращого досвіду в цій сфері. У зазначеному документі наголошено на ефективності застосування виховного потенціалу національно-визвольної боротьби українців за свою незалежність. Нині дошкільним педагогам необхідно наводити своїм вихованцям приклади мужності й героїзму учасників революційних подій в Україні в 2004, 2013–2014 роках, учасників антитерористичних операцій у Донецькій і Луганській областях [4]. Сучасним вихователям закладів дошкільної освіти доцільно систематично ознайомлювати дітей з українською державною символікою, народними ремеслами, видатними людьми, проводити тематичні тижні до Дня незалежності України, Дня міста, тематичні екскурсії до природних об'єктів і пам'яток міста (села), проводити просвітницьку роботу з батьками в контексті національно-патріотичного виховання.

До основних завдань патріотичного виховання старших дошкільників належать: формування любові до рідного краю (причетності до рідного дому, сім'ї, закладу дошкільної освіти, міста); розвиток духовно-моральних узаємин; прищеплення любові до культурного спадку свого народу; виховання любові й поваги до національної самобутності; формування почуття власної гідності як представників свого народу; вироблення толерантного ставлення до представників інших національностей, ровесників, батьків, сусідів, інших людей.

Наступна аналізована нами програма дошкільної освіти – «Соняшник» (2014) – складається з трьох цільових підпрограм: «Помагайлик» (IV рік життя), «Пізнавайлик» (V рік життя), «Дослідник» (VI рік життя). У її семи розділах висвітлено антропометричні дані, вікові особливості й напрями розвитку (особистісного, соціального, емоційного, фізичного, сенсорного, мовленнєво-комунікативного, духовно-морального, художньо-естетичного, особливостей психічних процесів, ігрових умінь і навичок), а також орієнтири навчальної й підготовчої трудової діяльності.

Основою програми «Соняшник» є педагогічна модель особистісно орієнтованого і компетентнісного підходів до розвитку, навчання й виховання дитини як майбутньої успішної та щасливої особистості, у якій необхідно формувати розумні потреби, виховувати добре серце, культивувати відповідні духовні цінності, виявляти обдарування, розвивати інтелект і здібності.

У змісті програми «Соняшник» для дітей дошкільного віку, як бачимо, авторка Л. Калуська акцентує на шести важливих виховних важелях у становленні особистості: фізичному, духовному, моральному, естетичному, емоційному і розумовому (інтелектуальному) [5, с. 5]. Особливості педагогічної роботи працівників дошкільних закладів освіти розглядаються у другому розділі програми «Розвиток і виховання душі й серця», де передбачені такі виховні домінанти: патріотична, соціальна, моральна, естетична, трудова, правова, економічна, екологічна і статеві [Там само, с. 7].

Коротко схарактеризуємо їх. **Соціальне виховання.** Збагачення знань про родину та її членів (маму, батька, дідусів, бабусь, братів, сестер), їхні дружні взаємини, взаємодопомогу, ввічливість. Формування навичок устанавлювати гармонійні доброзичливі контакти з соціальним середовищем, культури спілкування, прийнятної поведінки в різних видах діяльності під час взаємодії з дорослими і дітьми, узгодження особистих і громадських інтересів. Розвиток сприймання дитиною себе з позицій власного «Я» як особистості. Здійснення диференційованого підходу до виховання хлопчиків і дівчаток з огляду на їхні майбутні соціальні ролі.

Моральне виховання. Ввічливість. Привчання дітей до щоденного ввічливого вітання й спілкування.

Відповідальність. Формування відповідальності: за своє здоров'я, безпеку і життя (усвідомлення того, що деякі дії можуть бути небезпечними для здоров'я, уміння простежувати причинно-наслідковий зв'язок між рішеннями дитини та їх наслідками); за дії, що пов'язані з добробутом середовища (розвиток усвідомлення, що поведінка дошкільника впливає на тих осіб, котрі знаходяться поряд, ставлення останніх до малюка); за домашніх улюбленців (визначення невеликих, але щоденних обов'язків із догляду за тваринами, рослинами); за свої речі (підтримання порядку в іграшковому куточку, на полиці з одягом); за прийняте рішення чи обіцянку («Пообіцяв прибрати іграшки – дотримай слова»); правильного ставлення до власних успіхів і невдач (вироблення навичок долати труднощі задля досягнення мети, не поспішаючи, з чиеюсь допомогою; заохочення до самостійного докладання зусиль дитиною); до природного довкілля (не смітити, не кидати на землю обгортки).

Самостійність. Заохочення вихованців до ініціативності в пізнанні навколишнього світу і самостійної реалізації набутих знань, умінь і навичок. Активізація дій дитини за принципом «Я сам».

Гуманні почуття. Виховання доброти, чуйності, товариськості, співчуття, милосердя. Зовнішньо-етична вихованість (звички, манери, мовленнєвий етикет, гармонія почуттів і зовнішньої поведінки).

Етичні засади спілкування. Ознайомлення з етикетними мовленнєвими нормами («чарівні слова»: «Добрий день!», «До побачення!», «Будь ласка!», «Дякую!»), ввічливим звертанням до дорослих і однолітків. Розвиток уваги і поваги до

співрозмовника (уважно слухати, дивитися в очі). Формування елементарних уявлень про красу поведінки (поступатися місцем старшим людям, прагнення допомогти, бути слухняною, чемно поводитися під час концертів і вистав, у інших громадських місцях, не розмовляти голосно, не кричати, не вередувати у транспорті, крамниці). Розвиток мотивації до суспільно корисної діяльності (допомогти дорослим, нарвати букет квітів для мами, виготовити подарунки для рідних, друзів). Спонування до праці для інших, вироблення потреби приносити радість чи користь рідним і друзям.

Естетичне виховання. *Краса довкілля.* Навчання дітей помічати красу природи в усій її багатобарвності й милуватися її об'єктами (наприклад, духмяною квіткою, засніженою берізкою, заходом чи сходом сонця, співом птахів).

Краса творів мистецтва. Формування навичок естетичного сприймання творів мистецтва: репродукцій картин, ілюстрацій, у змісті яких представлено дві – три дії (наприклад, хлопчик сидить і грає на сопілочки, а дівчинка з квіткою стоїть і слухає музику).

Краса природи. Навчання дітей помічати красу природи в усій її багатобарвності та милуватися її об'єктами (наприклад, яка гарна ця квітка, яка чудова берізка у снігу).

Краса предметів. Розвиток умінь сприймати красу предметного середовища всіма органами чуття (наприклад, яке гарне ліжечко, барвіста іграшка, мелодійний дзвоник, м'яка подушка, тепла ковдра, красивий одяг).

Краса зовнішнього вигляду. Зосередження уваги на зовнішньому вигляді дітей. Спонування до охайності, особистої гігієни, бажання підтримувати чистоту одягу, взуття.

Краса слова. Активізація дітей до вживання влучних образних слів у спілкуванні з дорослими, однолітками, опису об'єктів природи.

Краса поведінки. Ознайомлення з правилами ввічливої культурної поведінки і заохочення до їх дотримання.

Трудове виховання. Застосування малих жанрів фольклору (колискових, потішок, забавлянок, казок, прислів'їв) у формуванні мотивації до праці. Розвиток усвідомлення, що всі працюють (мурашка, пташка, люди) – і діти теж зобов'язані допомагати дорослим. Ознайомлення з працею дорослих, трудовими обов'язками працівників дошкільного закладу освіти (вихователь, помічник вихователя, медсестра, кухар, музпрацівник, прибиральниця, двірник).

Виховання бажання працювати. Види праці. Самообслуговування. Розвиток навичок самостійного одягання й роздягання, дотримуватися при цьому доцільної послідовності. Навчання самостійно застібати гудзики, зав'язувати шнурки на взутті.

Господарсько-побутова праця. Залучення дітей до прибирання ігрового куточка, розкладання іграшок на місця. Створення позитивної мотивації.

Праця у природі. Активізація дітей на одержання елементарних знань про деякі природні об'єкти і залучення під керівництвом дорослого до праці з догляду за ними. Формування навичок ставити мету і досягати намічених результатів у праці.

Правове виховання. *Права.* Ознайомлення дитини з власними правами (на любов, розуміння, повагу). Розвиток навички обстоювати свої права. *Обов'язки.* Усвідомлення за допомогою тактовного пояснення дорослого своїх обов'язків та їх виконання (бути ввічливим, прибирати іграшки, турбуватися про інших).

Економічне виховання. *Бережливість.* Формування елементарних навичок бережливого ставлення до предметів, речей, матеріалів, обладнання, довкілля. Елементарне поняття про гроші (це плата за працю, що дає можливість придбати багато необхідних людині речей).

Екологічне виховання. Вироблення інтересу до об'єктів природи і формування бережливого ставлення до них (не ламати, не витоптувати, не смітити у природному довкіллі).

Статеве виховання. Навчання дітей співвідносити себе з певною статтю (хлопчик – дівчинка) [5, с. 25–28].

Можемо констатувати, що у програмі Л. Калуської «Соняшник» проаналізовано більшість виховних напрямів, які сприяють цілісному становленню особистості дитини дошкільного віку.

У комплексній альтернативній освітній програмі «Стежина» (2014) (укладачі А. Гончаренко і Н. Дятленко) для дошкільних закладів освіти, що працюють за Вальдорфською педагогічною технологією, простежуємо зосередженість на фізичному, художньо-естетичному (музичному), трудовому, екологічному, моральному, сенсорному і соціокультурному вихованні дошкільників. На нашу думку, розглядувана нами проблематика представлена в цій програмі дещо обмежено і вузько [6].

Найбільш оптимальною стосовно теми нашої статті вважаємо освітню програму «Я у Світі» (2014). Її автори зазначають, що, по-перше, реформування змісту і гуманізація цілей дошкільної освіти України є складниками процесу оновлення світових і європейських освітніх систем; по-друге, на часі реалізація компетентнісної освітньої парадигми, яка орієнтує працівників сфери дошкілля на впровадження у вітчизняну освітню практику цілісного підходу до розвитку особистості. Програма «Я у Світі» суттєво розширює бачення виховних конструктів, зосереджує увагу на їх комплексному характері, починаючи від молодшого – до старшого дошкільного віку, у такій послідовності та ієрархії: фізичному, гендерному, сімейному, моральному, екологічному, економічному, художньо-естетичному (музичному), сенсорному, інтелектуальному, трудовому. Однак, на жаль, не передбачені національно-патріотичне, правове і соціальне виховання дошкільників, які нині є нагальною потребою [7, с. 8].

У комплексній освітній програмі для дошкільних закладів освіти «Світ дитинства» (2015) колектив авторів увиразнює фізичне, сімейне (родинне), екологічне, художньо-естетичне, сенсорне й інтелектуальне виховання дітей [8].

Аналізуючи наступну освітню програму «Дитина» (2016), ми прослідковуємо кілька частин для вихованців раннього дошкільного віку під назвою «Крихітки» (3-й рік життя), молодшого дошкільного віку «Малята» (4-й рік життя), середнього – «Чомусики» (5-й рік життя), старшого – «Фантазери-мрійники» (6-й рік життя) і «Дослідники» (7-й рік життя). Нами з'ясовано, що авторами цієї програми не зовсім чітко виокремлено виховні напрями в роботі з дошкільнятами, хоча першорядне місце відведено *фізичному розвитку*. Із трьохрічного віку науковці радять розпочинати *сенсорне виховання*, яке включається в усі основні види діяльності дітей і здійснюється на спеціальних заняттях. Зміст освітньої лінії «Соціальний світ» охоплює *родинне (сімейне), моральне і трудове виховання*. В освітньому напрямі «Дитина у природному доквіллі» розглядається *екологічне виховання*. Освітня сфера «Дитина у світі Культури» розширює виховні обрії дітей, починаючи з трьохрічного віку, на *естетичне (музично-естетичне), економічне*, а у старшому дошкільному віці ще й *гендерне і патріотичне виховання* [9].

Схарактеризуємо вибірково окремі з перелічених виховних напрямів. *Родинне виховання* передбачає формування уявлень про сім'ю як велику цінність у житті людини, функції сім'ї (виховання дітей, турбота про всіх членів родини, підтримка і допомога старшому поколінню, збереження народних і сімейних традицій), ідеал щасливої сім'ї, у якій люблять і цінують одне одного, допомагають, прислухаються до думки кожного члена родини, піклуються один про одного, приносять радість, бережуть один одного, шанобливо ставляться до членів родини, а також авторитетного ставлення до батьків, виховання в дітей співчуття, співпереживання до членів родини [там само, с. 167].

Гендерне виховання включає вироблення уявлень про статево-рольові стандарти поведінки чоловіків і жінок, хлопчиків і дівчаток, усвідомлення свого місця серед інших людей, формування вміння розрізняти представників чоловічої й жіночої статей [9, с. 168].

Патріотичне виховання висвітлює змістова лінія «Соціальний світ» у підрубриці «Україна – рідний край». Його основним компонентом є поглиблення,

узагальнення й активізація знань дітей про доступні географічні (природні багатства країни), економічні (промисловість, якою славиться батьківщина) і культурні відомості (видатні історичні особи та українці-сучасники, пам'ятки країни), а також розширення уявлень дошкільнят про державні символи України: Державний Прапор, Герб, Гімн; ознайомлення з їх назвами, символічним значенням і правилами поведінки щодо них. Крім того, патріотичне виховання передбачає бесіди про рослинні й народні символи України, основні повноваження Президента України, ознайомлення з портретом чинного Президента, його ім'ям, зі столицею країни та іншими її великими містами (Київ, Львів, Чернігів, Харків та ін.), поглиблення знань про рідне місто (селище). Необхідно розповідати вихованцям про державні свята: День Незалежності України, День захисника України, сприяти їхній любові до Батьківщини [там само, с. 169–170].

Комплексна освітня програма «Дитина в дошкільні роки» (2015) пропонує виховні структури для дітей дошкільного віку з урахуванням ліній їхнього розвитку. Метою цієї програми є забезпечення повноцінного фізичного, соціального, пізнавального і духовного розвитку юної особистості, а також полегшення їй входження в широкий світ і розвиток її внутрішніх сил. Перший розділ («Фізичний розвиток. Здоровий малюк») містить параграф «Гендерна соціалізація», котра охоплює два взаємозалежні аспекти: а) засвоєння молодшим дошкільником прийнятних моделей чоловічої й жіночої поведінки, відносин, норм, цінностей і гендерних стереотипів; б) увиразнення впливу суспільства і соціального середовища на індивіда з метою прищеплення йому певних правил і стандартів поведінки, соціально прийнятних для чоловіків і жінок. Важливим освітнім стержнем автори програми проголошують розвиток духовного потенціалу дитини, а також її розумового виховання.

Духовне виховання полягає у формуванні потреби поводитися у групі, на вулицях, у громадських місцях відповідно до встановлених норм культури, а також ознайомлення з моральними правилами відносин між людьми (доброзичливість, шанобливість, чуйність, справедливість, чесність) [10, с. 105].

У наступному розділі аналізованої програми – «*Розвиток особистості*» – акцентується на соціальній компетентності дитини (соціальній зрілості), що виявляється в необхідності сприймати себе в контексті взаємин з іншими, у розвиненій потребі контактів з однолітками і дорослими, соціальних мотивах спільної діяльності, регуляції поведінки і діяльності, моральних почуттів. Як бачимо, до структури розділу додаються такі виховні напрями, як духовний, розумовий і соціальний.

Розділ «*Розвиток пізнавальної сфери*» виокремлює розширення і поглиблення пізнавальних здібностей, що ґрунтуються на сенсорних, інтелектуальних і творчих можливостях дитини. Крім того, він представляє трудове, соціальне, інтелектуальне, економічне й екологічне виховання [10].

Доходимо висновку, що основними педагогічними засадами аналізованої освітньої програми «Дитина в дошкільні роки» є фізичне, сенсорне, екологічне, трудове, соціальне, економічне, моральне, духовне, інтелектуальне виховання дошкільника відповідно до вікового сприйняття, яке забезпечує цілісну соціалізацію його особистості.

Зміст освітніх завдань програми «Впевнений старт» (2017) для дітей старшого дошкільного віку відображає комплексний підхід до формування особистісних знань, умінь і навичок дитини, її емоційно-ціннісного ставлення до природного і соціального середовища, що трактується як життєва компетентність. Реалізація перелічених завдань сприяє єдності емоційного, інтелектуального і вольового розвитку дитини. Провідними для старшого дошкільного віку залишаються комунікативна (спілкування з однолітками і дорослими), здоров'язбережна, пізнавально-дослідницька, мовленнєва, ігрова, художньо-естетична і господарсько-побутова (трудова) діяльність [11, с. 4].

Виховний потенціал програми «Впевнений старт» вважаємо дещо обмеженим порівняно з попередніми програмами, адже вона зосереджується лише на фізичному, художньо-естетичному і трудовому напрямах.

Популярною й водночас поглибленою є оновлена програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське довілля» (2017), котра, на нашу думку, найбільш широко охоплює весь спектр виховних тенденцій, зорієнтована на фізичний, соціально-моральний, духовний, сенсорний, екологічний, художньо-естетичний, гендерний, трудовий, а у старшому дошкільному віці – ще й на правовий і економічний розвиток особистості дошкільника [12]. У зазначеній програмі, на жаль, відсутнє таке актуальне нині національно-патріотичне виховання дітей.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Відтак, аналізуючи програмне забезпечення сучасної вітчизняної дошкільної освіти, слід відмітити суттєве збільшення її виховних напрямів і ґрунтовне поглиблення їх змістового наповнення. Сучасним педагогам у закладах дошкільної освіти для повноти висвітлення виховних аспектів пропонуємо керуватися програмами: «Дитина в дошкільні роки» і «Українське довілля». Серед домінуючих напрямів виховання вважаємо слід виокремити такі:

- національно-патріотичний, що включає комплексну системну і цілеспрямовану діяльність органів державної влади, громадських організацій, сім'ї, освітніх закладів, інших соціальних інститутів щодо формування в молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності Батьківщині, любові до неї, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку з захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної держави. Найважливішим пріоритетом національно-патріотичного виховання постає вироблення ціннісного ставлення дитини до українського народу, Батьківщини, держави, нації;
- духовний передбачає мотивацію дошкільників на дотримання заповідей Божих, що допоможуть їм нині, завтра і в майбутньому жити праведно, добросовісно, широко і з чистою совістю;
- моральний охоплює цілеспрямовану взаємодію дорослого і дитини з метою формування моральних почуттів і якостей, засвоєння норм і правил, розвитку гуманних мотивів і навичок поведінки;
- фізичний (виховання необхідних фізичних якостей, оволодіння спеціальними фізкультурними знаннями, уміннями і навичками, формування усвідомленої потреби в заняттях фізичною культурою);
- трудовий полягає в цілеспрямованому формуванні в дітей трудових навичок і вмінь, поваги до праці дорослих, потреби у трудовій діяльності;
- сенсорний зумовлює систему педагогічних впливів, що спрямовані на формування й розвиток у дошкільників процесів відчуття, сприймання, уяви;
- екологічний означає оволодіння вмінням усвідомлювати розмаїття форм, фарб, звуків у довіллі, не лише милуватися, а й пізнавати, спостерігати, установлювати причинно-наслідкові зв'язки між явищами природи, робити самостійні відкриття;
- естетичний передбачає навчання здатності сприймати, відчувати, розуміти прекрасне в житті і в мистецтві, виховання прагнення самому брати участь у перетворенні навколишнього світу за законами краси, залучення до художньої діяльності й розвитку творчих здібностей;
- музичний сприяє формуванню гармонійно розвиненої, естетично і творчо спрямованої особистості дитини під впливом цінностей українського і світового музичного мистецтва, розвитку загальної музикальності, музичних творчих здібностей; а також опануванню елементарних основ музичної культури, музичної компетентності дитини (відповідно до її віку);

- гендерний передбачає організацію умов для виховання й розвитку дитини з урахуванням належності до певної статі; спрямованість на освоєння жіночих і чоловічих ролей, що прийнятні в суспільстві, культури взаємин зі своєю й протилежною статтю; оволодіння вміннями і навичками, що необхідні для реалізації гендеру;
- інтелектуальний (розумовий) включає збагачення знань дитини, розвиток її мислинневих процесів; формування вміннь знаходити, осмислювати, інтерпретувати і застосовувати (відповідно до потреб) необхідну інформацію;
- правовий має за мету виховання почуття власної гідності, поваги до особистості дитини, її прав, індивідуальності, надання свободи вибору можливості висловлювати власну думку, проявляти активність, ініціативність, самостійність шанобливе ставлення до думки інших, уміння надавати допомогу і приймати її;
- економічний полягає в підготовці дитини до життя, соціальної адаптації в суспільстві, формуванні з дошкільного віку ідеалу образу майбутньої сім'ї, уміння ефективно витратити наявні ресурси (грошові, одяг і взуття, електроенергію й воду, їжу та її відходи, час і здоров'я), готовності до правильного вибору в ситуації, що пов'язана з економічною діяльністю.

Перспективами подальших наукових розвідок вважаємо аналіз сучасних форм, методів і засобів виховання відповідних компетентностей дітей дошкільного віку в умовах сучасних закладів дошкільної освіти.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти / наук. кер. : А. М. Богущ, дійсний член НАПН України, проф. д-р пед. наук ; авт. кол-в : А. М. Богущ, Г. В. Беленька, О. Л. Богініч та ін. – Київ, 2012. – 26 с.
2. Щодо організації освітньої роботи в дошкільних навчальних закладах у 2016/2017 навчальному році : Лист МОН № 1/9-315 від 16.06.16 року. [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://osvita.ua/legislation/doshkilna-osvita/51660/>
3. Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку дошкільної освіти на період до 2017 року: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1721-2010-%D1%80>
4. Стратегія національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016 – 2020 роки (Указ Президента України від 13 жовтня 2015 року № 580/2015); [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/documents/5802015-19494>
5. Калуська Л. В. Комплексна програма розвитку, навчання та виховання дітей дошкільного віку «Соняшник» / Л. В. Калуська. – Тернопіль : Мандрівець, 2014. – 144 с.
6. Стежина : комплексна альтернативна освітня програма [для дошкільних навчальних закладів, що працюють за вальдорфською педагогікою] / автори-упорядники : А. М. Гончаренко, Н. М. Дятленко. – Київ, 2014. – 223 с.
7. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» (нова редакція). У 2-х ч. – Ч. II. – Від трьох до шести (семи) років / О. П. Аксьонова, А. М. Анішук, Л. В. Артемова та ін. ; наук. кер. О. Л. Кононко. – Київ : ТОВ МЦФЕР-Україна, 2014. – 452 с.
8. Світ дитинства : комплексна освітня програма [для дошкільних навчальних закладів] / упоряд. : О. М. Байер, Л. В. Батліна, А. М. Богущ та ін. ; наук. кер. акад. А. М. Богущ ; за заг. ред. Л. В. Батліної. – Тернопіль : Мандрівець, 2015. – 200 с.
9. Дитина : освітня програма [для дітей від двох до семи років] / наук. кер. проекту В. О. Огнев'юк; авт. кол. Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, Н. І. Богданець-Білоskalенко [та ін.] ; наук. ред. Г. В. Беленька, М. А. Машовець. – Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. – 304 с.
10. Дитина в дошкільні роки : комплексна освітня програма / автор. кол. ; наук. кер. К. Л. Крутії. – Запоріжжя : ТОВ «ЛПКС» ЛТД, 2016. – 160 с.
11. Освітня програма «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку / [Н. В. Гавриш, Т. В. Панасюк, Т. О. Піроженко та ін.] ; за заг. наук. ред. Т. О. Піроженко. – Київ : Українська академія дитинства, 2017. – 80 с.
12. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське довкілля» / О. І. Білан та ін. – Київ, 2017. – 256 с.

References

1. *The basic component of preschool education* (2012) / sciences manager: Bogush, A. M., a full member of the National Academy of Sciences of Ukraine, prof. Dr. Ped. Sciences; aut Count: Bogush A. M., Belenka, G. V., Bohinich, O. L. & others. Kyiv (in Ukr.)

2. *Regarding the organization of educational work in preschool educational institutions in 2016/2017 academic year*: Letter of the Ministry of Education and Science № 1 / 9-315 dated 16.06.16. Retrieved from <http://osvita.ua/legislation/doshkilna-osvita/51660/> (in Ukr.)
3. *On Approval of the Concept of the State Target Program for the Development of PreSchool Education for the Period until 2017*. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1721-2010-p> (in Ukr.)
4. *Strategy of national-patriotic upbringing of children and youth for 2016-2020 years* (Decree of the President of Ukraine dated October 13, 2015, No. 580/2015). Retrieved from <http://www.president.gov.ua/documents/5802015-19494> (in Ukr.)
5. Kaluska, L. V. (2014). *Integrated program of development, training and upbringing of preschool children «Sunflower»*. Ternopil': Wandering (in Ukr.)
6. Path: (2014). *Complex alternative educational program for preschool educational institutions working under Waldorf pedagogy*: authors-compilers Goncharenko, A. M., & Dyatlenko, N. M. Kyiv (in Ukr.)
7. *Preschool child development program «I am in the World»*. (2014). (new edition). In 2 hours – P. II. – From three to six (seven) years / Aksonova, O. P., Anishchuk, A. M., Artemova L.V., & others; sciences manager Kononko, O. L. Kyiv (in Ukr.)
8. *The World of Childhood*. (2015). A Comprehensive Educational Program for Preschool Educational Institutions / Order. : Byer, O. M., Batlin, L.V., Bogush, A. M. & al.; sciences manager acad. AM Gods per community Ed. L.V. Batlina. Ternopil: Wandering (in Ukr.)
9. *Child*. (2016). *An educational program for children from two to seven years* / sciences manager project Ognevnyuk, V. O.; aut count Belenka, G. V., Boginich, O. L., Bogdanets-Biloskalenko, N. I. [& others]; sciences Ed. Belenka, G. V., & Mashovets, M. A. Kyiv. Un-t them. B. Grinchenko (in Ukr.)
10. *A child in preschool years*. (2016). A comprehensive educational program / author. count; sciences manager Crutyi, K. L. Zaporozhye (in Ukr.)
11. *Educational program*. (2017). «Confident Start» for children of the senior preschool age / [Gavrish, N. V., Panasyuk, T. V., Pyrozhenko, T. O. etc.]; per community sciences Ed. then. Pirozhenko, T. O. Kyiv. The Ukrainian academy of childhood (in Ukr.)
12. *Preschooler Development Program «Ukrainian Preschool»*. (2017). / Bilan, O. I. & al. (in Ukr.)

Abstract. *GORODYSKA Violetta Vasylivna. Software of priority educator directions in the system of preschool education.*

Introduction. *The author of the article analysis the modern Ukrainian current programs from preschool education by the state on 2017–2018 academic year and explores basic educator directions in software of establishments of preschool education.*

Purpose. *The aim of our research is an analysis of the content of the modern current educational programs that reflect the scientific approaches to the education of children in Ukrainian establishments of preschool education.*

Methods. *In the study we used the following methods: analysis, synthesis, comparison, systematization and generalization of modern educational theories in the formation of the personality of the preschooler.*

Results. *The author of the article analyzed the modern educational current programs for establishments of preschool educational by the state on 2017–2018 academic year and revealed the content of the main educational directions in the development and formation of children of preschool age; the attention is concentrated on the most important educational construct for the present – national patriotic upbringing of preschoolers; it is proved that the most significant educational programs for the children of preschool age are the following: «Child in preschool years», «Ukrainian preschool». The content of these programs thoroughly covers the following educational directions: national-patriotic, physical, social-moral, spiritual, sensory, ecological, artistic-aesthetic, musical, gender, labor, and intellectual, legal, economic. Therefore, we concenter that in modern institutions of preschool education it is necessary to actively disseminate the content of the priority educational directions of the above-mentioned educational programs.*

Originality. *In scientific research, we have explored and analyzed a holistic spectrum of educational directions in the system of preschool education for 2017–2018 years and proved their important significance in the formation of the personality of the future student. It is found out that today the following educational directions are priorities in the institutions of preschool education: national-patriotic, spiritual, moral, physical, labor, sensory, ecological, aesthetic, musical, gender, and intellectual, legal, economic. The essence of them is highlighted and content is proved in the formation of a preschooler.*

Conclusion. *Analyzing the software of modern native preschool education, it should be noted a significant increase in its educational directions and a deepening of their content. For today's teachers in preschool establishments we offer to manage the programs «Child in preschool years» and «Ukrainian preschool education» for completeness of educational aspects. Among the dominant areas of education, we consider it expedient to highlight the following: national-patriotic, spiritual, moral, physical, labor, sensory, ecological, aesthetic, musical, gender, and intellectual, legal, economic.*

Key words: *education; institutions of preschool education; basic educational constructs; national-patriotic education; physical education; social-moral education; spiritual education; sensory education; ecological education; artistic-aesthetic education; musical education; gender education; labor education; intellectual education; legal education; economic education of the person of the preschool child.*

*Одержано редакцією 06.11.2017
Прийнято до публікації 14.11.2017*

УДК 351.376.614.8 (045)

ДЕМЧЕНКО Анжела Вікторівна,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри психології діяльності в особливих умовах факультету цивільного захисту, Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля Національного університету цивільного захисту України;

ТИТАРЕНКО Олександр Васильович,
викладач кафедри психології діяльності в особливих умовах факультету цивільного захисту, Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля Національного університету цивільного захисту України

ПРОФЕСІЙНЕ СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ОПЕРАТИВНО-РЯТУВАЛЬНОЇ СЛУЖБИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДСНС УКРАЇНИ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ

Анотація. *Представлено теоретичне обґрунтування особливостей професійної діяльності майбутніх фахівців оперативно-рятувальної служби цивільного захисту ДСНС України, визначено специфіку їхньої професійної діяльності, розкрито особливості підготовки працівників оперативно-рятувальної служби цивільного захисту з урахуванням психологічної складової професійної освіти.*

Ключові слова: *професійна освіта; професійна мотивація; екстремально-професійна діяльність; професійно-важливі якості; відповідальність; психологічна готовність до професійної діяльності; мотиваційна; смислова й операційна сфери професіоналізму; професіоналізм; майбутні фахівці оперативно-рятувальної служби цивільного захисту ДСНС України.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства, науки, появи нових високих технологій підвищується ризик виникнення масштабних катастроф, аварій, лих. У зв'язку з цим особливого значення набуває підготовка фахівців, які беруть участь у ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, а саме – оперативно-рятувальної служби цивільного захисту ДСНС України. Особливостями службової діяльності фахівців оперативно-рятувальної служби цивільного захисту є: виконання